

**BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO
TRƯỜNG ĐẠI HỌC KINH TẾ TP. HỒ CHÍ MINH**

PHẠM THẾ ANH

**PHÂN TÍCH TÁC ĐỘNG LAN TỎA CỦA ĐẦU TƯ
TRỰC TIẾP NƯỚC NGOÀI TẠI VIỆT NAM**

LUẬN ÁN TIẾN SĨ KINH TẾ

TP. Hồ Chí Minh – Năm 2018

**BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO
TRƯỜNG ĐẠI HỌC KINH TẾ TP. HỒ CHÍ MINH**

PHẠM THẾ ANH

**PHÂN TÍCH TÁC ĐỘNG LAN TỎA CỦA ĐẦU TƯ
TRỰC TIẾP NƯỚC NGOÀI TẠI VIỆT NAM**

LUẬN ÁN TIẾN SĨ KINH TẾ

Chuyên ngành: **Kinh tế Phát triển**

Mã số: 62.31.05.01

Người hướng dẫn khoa học:

GS.TS. NGUYỄN TRỌNG HOÀI

TP. Hồ Chí Minh – Năm 2018

LỜI CAM ĐOAN

Tôi cam đoan đây là công trình nghiên cứu do chính tôi thực hiện. Các số liệu thu thập và kết quả phân tích trong luận án là trung thực, và chưa từng được ai công bố trong bất kỳ công trình nào khác.

Phạm Thế Anh

LỜI CẢM ƠN

Lời đầu tiên tôi muốn được bày tỏ là lòng biết ơn sâu sắc nhất tới GS.TS Nguyễn Trọng Hoài, người hướng dẫn khoa học của tôi. Nếu không có sự định hướng, những lời nhận xét, góp ý và sự hướng dẫn tận tâm của Thầy trong quá trình nghiên cứu thì luận án đã không thể hoàn thành. Sự động viên, giúp đỡ và dìu dắt của Thầy đã cho tôi thêm nghị lực để vượt lên mọi khó khăn, trở ngại.

Tôi cũng xin bày tỏ lời cảm ơn chân thành đến Quý Thầy Cô Khoa Kinh tế, Trường Đại học Kinh tế TP. Hồ Chí Minh nơi tôi học tập và nghiên cứu. Đặc biệt là Thầy Nguyễn Hoàng Bảo, Thầy Phạm Khánh Nam, Cô Hoàng Thị Chính, Thầy Trương Quang Hùng, Thầy Nguyễn Hữu Dũng. Các Thầy, Cô đã đem đến cho tôi những kiến thức và kinh nghiệm hết sức quý báu cho cuộc đời của tôi, và nhất là Thầy Phạm Khánh Nam đã luôn giúp đỡ, động viên và tạo mọi điều kiện thuận lợi nhất cho tôi trong quá trình học tập và nghiên cứu.

Tôi xin cảm ơn Ban Giám hiệu và Quý Thầy Cô Khoa Kinh tế, Trường Đại học Nha Trang, nơi tôi đang công tác, đã chia sẻ, động viên, và giúp đỡ để tôi hoàn thành luận án này.

Và cuối cùng, tôi xin gửi lời cảm ơn đặc biệt đến vợ, con gái, mẹ, bố mẹ vợ và các em trong gia đình, đã ủng hộ, động viên, yêu thương và chăm sóc khích lệ tôi. Đây là những người đã luôn đồng hành, là chỗ dựa vững chắc để tôi yên tâm học tập và hoàn thành luận án.

Tp. Hồ Chí Minh, tháng 12 năm 2017

MỤC LỤC

Trang phụ bìa	Trang
LỜI CAM ĐOAN	i
LỜI CẢM ƠN	ii
MỤC LỤC	iii
DANH MỤC CHỮ VIẾT TẮT	viii
DANH MỤC BẢNG	ix
DANH MỤC SƠ ĐỒ	xi
TÓM TẮT	xii
CHƯƠNG 1: GIỚI THIỆU	1
1.1 Bối cảnh nghiên cứu	1
1.1.1 Bối cảnh thế giới	1
1.1.2 Bối cảnh Việt Nam	4
1.2 Vấn đề nghiên cứu	8
1.3 Mục tiêu nghiên cứu	10
1.4 Đối tượng và phạm vi nghiên cứu	11
1.5 Phương pháp và dữ liệu nghiên cứu	12
1.5.1 Phương pháp nghiên cứu	12
1.5.2 Dữ liệu nghiên cứu	13
1.6 Ý nghĩa của nghiên cứu	14
1.6.1 Ý nghĩa học thuật	14
1.6.2 Ý nghĩa thực tiễn	15
1.7 Bố cục của luận án	16
CHƯƠNG 2: TỔNG QUAN LÝ THUYẾT VỀ ĐẦU TƯ TRỰC TIẾP NƯỚC NGOÀI VÀ TÁC ĐỘNG LAN TỎA	17
2.1 Giới thiệu	17
2.2 Khái niệm và phân loại FDI	18
2.2.1 Khái niệm FDI	18

2.2.2 Phân loại FDI.....	19
2.3 Tác động lan tỏa từ FDI.....	20
2.3.1 Khái niệm tác động lan tỏa.....	20
2.3.2 Sự hiện diện của FDI.....	21
2.3.3 Các kênh lan tỏa từ FDI	23
2.3.3.1 Kênh lan tỏa theo chiều ngang.....	23
2.3.3.2 Kênh lan tỏa theo chiều dọc	25
2.4 Các lý thuyết về FDI và tác động lan tỏa	28
2.4.1 Lý thuyết tăng trưởng.....	28
2.4.1.1 Lý thuyết tăng trưởng tân cổ điển	28
2.4.1.2 Lý thuyết tăng trưởng nội sinh	29
2.4.2 Lý thuyết động cơ nhà đầu tư	30
2.4.2.1 Lý thuyết chiết trung	30
2.4.2.2 Lý thuyết vòng đời sản phẩm.....	31
2.4.2.3 Lý thuyết về quyền lợi thị trường.....	32
2.4.3 Lý thuyết sản xuất và tiến bộ công nghệ.....	33
2.4.4 Lý thuyết về khả năng hấp thụ	36
2.4.5 Tổng hợp các nghiên cứu lý thuyết.....	37
2.5 Lược khảo các nghiên cứu trước	39
2.5.1 Các nghiên cứu trước về lan tỏa công nghệ từ FDI	39
2.5.2 Các nghiên cứu trước về lan tỏa xuất khẩu từ FDI	50
2.6 Khung phân tích đề nghị cho nghiên cứu của luận án	60
2.6.1 Khe hổng nghiên cứu	60
2.6.2 Khung phân tích đề nghị cho luận án	61
2.7 Tóm tắt chương	63
CHƯƠNG 3: PHƯƠNG PHÁP NGHIÊN CỨU	64
3.1 Giới thiệu.....	64
3.2 Mô hình khái niệm và các giả thuyết nghiên cứu.....	65

3.2.1 Mô hình khái niệm và các giả thuyết nghiên cứu về lan tỏa công nghệ từ FDI	65
3.2.1.1 Biến mục tiêu “Năng suất”	66
3.2.1.2 Sự hiện diện của FDI và tác động lan tỏa công nghệ	67
3.2.1.3 Các nhân tố ảnh hưởng đến lan tỏa công nghệ từ FDI	70
3.2.1.4 Tác động của đặc trưng doanh nghiệp và ngành đến năng suất	74
3.2.2 Mô hình khái niệm và các giả thuyết nghiên cứu về lan tỏa xuất khẩu từ FDI	78
3.2.2.1 Biến mục tiêu “Năng lực xuất khẩu”	78
3.2.2.2 Sự hiện diện của FDI và tác động lan tỏa xuất khẩu	79
3.2.2.3 Các nhân tố ảnh hưởng đến lan tỏa xuất khẩu từ FDI	82
3.2.2.4 Tác động của đặc trưng doanh nghiệp và ngành đến năng lực xuất khẩu	86
3.3 Mô hình nghiên cứu thực nghiệm đề nghị	91
3.3.1 Mô hình kinh tế lượng về lan tỏa công nghệ từ FDI	91
3.3.1.1 Mô hình nghiên cứu đề nghị	91
3.3.1.2 Định nghĩa các biến trong mô hình lan tỏa công nghệ	94
3.3.2 Mô hình kinh tế lượng về lan tỏa xuất khẩu từ FDI	96
3.3.2.1 Mô hình nghiên cứu đề nghị	96
3.3.2.2 Định nghĩa các biến trong mô hình lan tỏa xuất khẩu	98
3.4 Dữ liệu nghiên cứu	100
3.5 Kỹ thuật ước lượng mô hình	103
3.5.1 Ước lượng mô hình lan tỏa công nghệ từ FDI	103
3.5.1.1 Dữ liệu bảng	103
3.5.1.2 Mô hình tác động cố định (Fixed Effect Model – FEM)	104
3.5.1.3 Mô hình tác động ngẫu nhiên (Random Effect Model – REM)	105
3.5.1.4 Lựa chọn mô hình – Kiểm định Hausman	107
3.5.2 Ước lượng mô hình lan tỏa xuất khẩu từ FDI	108
3.5.2.1 Mô hình chọn mẫu Heckman (Heckman Sample Selection Model)	108
3.5.2.2 Các phương pháp ước lượng	110

3.6 Tóm tắt chương	111
CHƯƠNG 4: PHÂN TÍCH VÀ THẢO LUẬN KẾT QUẢ NGHIÊN CỨU	114
4.1 Giới thiệu.....	114
4.2 Mô tả dữ liệu nghiên cứu	114
4.2.1 Phân bố mẫu theo ngành nghề qua các năm	114
4.2.2 Phân bố mẫu theo ngành nghề và loại hình doanh nghiệp	116
4.2.3 Phân bố mẫu theo ngành nghề và các thang đo FDI	117
4.2.4 Thống kê mô tả các biến số chính trong mô hình lan tỏa công nghệ từ FDI	118
4.2.5 Phân bố mẫu theo ngành nghề và quyết định xuất khẩu	120
4.2.6 Phân bố mẫu theo loại hình doanh nghiệp và quyết định xuất khẩu.....	121
4.2.7 Thống kê mô tả các biến số chính trong mô hình lan tỏa xuất khẩu từ FDI	122
4.3 Kết quả ước lượng mô hình lan tỏa công nghệ từ FDI.....	124
4.3.1 Các kiểm định cơ bản	124
4.3.2 Tác động lan tỏa công nghệ từ FDI và các nhân tố ảnh hưởng	126
4.3.3 Tác động của đặc trưng doanh nghiệp và đặc trưng ngành đến năng suất lao động của doanh nghiệp trong nước	130
4.3.4 Phân tích độ nhạy với ba thang đo đại diện FDI (Sensitivity Analysis)	133
4.4 Kết quả ước lượng mô hình lan tỏa xuất khẩu từ FDI.....	137
4.4.1 Các kiểm định cơ bản	137
4.4.2 Tác động lan tỏa xuất khẩu từ FDI và các nhân tố ảnh hưởng	140
4.4.3 Tác động của đặc trưng doanh nghiệp và đặc trưng ngành đến quyết định xuất khẩu của doanh nghiệp trong nước	144
4.4.4 Phân tích độ nhạy với ba thang đo đại diện FDI (Sensitivity Analysis)	148
4.5 Tóm tắt chương	153
CHƯƠNG 5: KẾT LUẬN VÀ HÀM Ý CHÍNH SÁCH	155
5.1 Kết luận	155
5.2 Các hàm ý chính sách về tác động lan tỏa của FDI tại Việt Nam.....	161

5.2.1 Các hàm ý chính sách về tác động lan tỏa công nghệ từ FDI	161
5.2.1.1 Rút ngắn khoảng cách công nghệ giữa doanh nghiệp trong nước và doanh nghiệp FDI	161
5.2.1.2 Gia tăng liên kết giữa doanh nghiệp FDI và doanh nghiệp trong nước có mức độ vốn hóa cao và quy mô lớn	162
5.2.1.3 Nhân rộng kinh nghiệm thu hút và quản lý đầu tư giữa các khu vực	163
5.2.2 Các hàm ý chính sách về tác động lan tỏa xuất khẩu từ FDI	163
5.2.2.1 Tăng cường hỗ trợ khối doanh nghiệp tư nhân	163
5.2.2.2 Thúc đẩy liên kết giữa doanh nghiệp FDI và doanh nghiệp trong nước có thâm niên hoạt động và mức độ vốn hóa cao	164
5.2.2.3 Tăng cường thu hút FDI vào khu vực phía Bắc và Trung	165
5.3 Những đóng góp chính của luận án	165
5.3.1 Đóng góp về lý thuyết.....	165
5.3.2 Đóng góp về thực tiễn	166
5.4 Hạn chế và hướng nghiên cứu tiếp theo.....	167
DANH MỤC CÁC CÔNG TRÌNH CỦA TÁC GIẢ.....	169
DANH MỤC TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	170
PHỤ LỤC 1.....	187
PHỤ LỤC 2.....	194
PHỤ LỤC 3.....	200

DANH MỤC CHỮ VIẾT TẮT

Chữ viết tắt	Tên đầy đủ
FDI	Foreign Direct Investment
MNEs	Multinational Enterprises
WTO	World Trade Organisation
IMF	International Monetary Fund
FEM	Fixed Effect Model
REM	Random Effect Model
GMM	Generalised Method of Moment
MLE	Maximum Likelihood Estimator
TCTK	Tổng cục Thống kê
BKHĐT	Bộ Kế hoạch và Đầu tư